

5590

ІВАН БУГЕРА

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

ЛЬВІВ 1936.
БІБЛІОТЕКА ЛЕМКІВЩИННИ

Поширюйте
й передплачуйте

одинокий український
виховний часопис
для Лемківщини

„НАШ ЛЕМКО“

Передплата в краю:

Річно 3 зол., Піврічно 1.80 зол., Чвертьрічно 1 зол.,
Закордоном: Річно 1 ам. дол. або рівновартість.

Адреса:

„Наш Лемко“ Львів,
вул. Зіморовича 3.

Хто „Нашого Лемка“ читає —

той дома біди не знає! —

БІБЛІОТЕКА ЛЕМКІВЩИНИ

Ч. 2.

ІВАН БУГЕРА

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

ЛЬВІВ 1936.

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „НА СТОРОЖІ“

Copyright by Editor

Ст. 111.

5590.

Друковано 1500 примірників
в друкарні ОО. Василянів у Жовкві

СЛОВО ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Велика духова культура нашого Українського Народу збереглась в устних переказах. Це був найпростіший спосіб передати щось до відома потомству; колись переказ був єдиним джерелом відомостей про минувшину.

Переказ — це дорога виховання, морального і матеріального, що по ній поступають роди і народи у своїй віковій поведінці. Релігія, обряди, рідна мова, рідні пісні, рідна земля, рідна історія, культурні діла становлять спадщину по наших предках; вони є предметом, який треба не лише пильно зберігати, плекати та пізнавши — у корисному наслідувати.

Устний переказ, цебто традиція формує нашу душу, наставляє характер і волю до збірного зусилля — це чудесна криниця відживної обнови й сили до нових змагань. Нарід, що плекає свою рідну традицію, не загине, бо сила традиції незвичайно велика. Плекаючи традицію, докажемо правдиву і найбільшу любов до Батьківщини. Наше завдання: пізнати і наслідувати наших предків в їх чеснотах і добрих цінних поступках, а відкинути від себе все чуже, штучно приборане.

Всякі важніші переміни, що відбуваються в нутрі народу та потрясаючі події, які займають увагу широких народніх рядів, дають зачаток до творення нових пісень, що не раз довгі віки удержу-

ються в народній пам'яті. Отже й народні пісні, так само, як і мова, є витвором народнього духа. Вони живуть, розвиваються, в'яжуться тісно із духовим життям народу, як його найсильніший вислід. Народні українські пісні розбуджують любов і повагу до рідного слова; розвивають й підносять усе, що лишень доброго і гарного в людській душі, заступають часто недостачу школи і писаної літератури.

Українська народня пісня плекає в нас почуття краси, розвиває природні спосібности нашого народу, і його фантазію; вона є могучим культурним чинником.

Велике значіння українських народніх пісень для пізнання історичного і культурного розвою українського народу — для науки взагалі: для історії, етнографії (побутівщини), дають українські народні пісні дуже багатий матеріал.

Українські побутові та обрядові — у цій книжечці зібрані весільні пісні на Лемківщині — вказують нам усю сполуку чисто українських народніх черт. Вони заховують у собі цінний нам старинний характер, нашу простодушність злучену з високою культурою. Любовні пісні відзначаються своєю задушевністю.

Велике культурне діло зробив автор цієї книжки Іван Бугера, збираючи пильно всі українські весільно-обрядові пісні на Лемківщині, бо вони відкривають перед нами чисту душу наших братів Лемків та цілому українському народові вказують, що засяньські Лемки — це наші брати з крові і кости, їхня краса — поезія — це наша спільна українська поезія — властива нашому народові.

Ми українці Лемки вдячні авторові за його щире працю, що в ній находимо живе від-

зеркалення нашої славної минувшини, як це співають:

„В нашім дворі став, Де я ся ту взяв; Ходив
єм по Україні, Люди мі тя нараїли, Пан Біг мі
тя дав“...

Ми повинні читати пильно ці рядки та взоруватися в нашому весільному обряді; заразом вистерігаючися чужих плодів і пиття шкідливих алкогольних напоїв, бо це ані чести нам не принесе, а навпаки придержує нас серед небажаних і нікчемних обставин.

Недаром сказав наш найбільший поет і геній, Тарас Шевченко: Наша пісня, наша дума, Не вмере, не загине... От, де люди наша слава, Слава України!

Без золота, без каменю, Без хитрої мови, А голосна і правдива, Як Господа слово!

Ю. Тарнович

ПЕРЕДМОВА.

Духова культура українського народу виявляється в звичаях і обрядах, зв'язаних із поодинокими фазами людського життя, поодинокими функціями праці та порами року.

В родинному житті грають особлившу роллю: народини, весілля й похорони.

Весільні обряди виходять поза рамки родинного свята і захоплюють цілу громаду. У теперішній весільній обрядовості зберігаються старі форми родинного життя, що сягає ще доби патріярхату та перших часів християнства.

Тому, що сьогоднішня „модерна“ культура випирає щораз більше наші гарні, стародавні звичаї, наша молодь здебільша вже забуває свої рідні, батьківські весільні обряди й пісні та заступає їх часто густо чужою, нераз соромницькою тандитою — пускаємо в світ цю маленьку збірку з вірою, що вона бодай тут на Лемківщині причиниться до закріплення наших звичаїв, що основані на природнім законі Божім і науці Ісуса Христа.

Милик, у листопаді 1934 р.

Автор

ЗАЛЬОТИ.

Весілля на Лемківщині попереджає звичайно залицяння, що його облекшують всякі товариські сходи, як забави, музики, а головне т. зв. „вечірки“.

Коли парубкові сподобається якась дівчина, старається конче її намовити, щоб ходила на „вечірки“. Таких вечірок буває в селі 4-5 партій. До одної хати сходиться найбільше 10-15 дівчат. Приходять там і хлопці. Дівчата прядуть і співають різні пісні, а парубки помагають співати та роблять жарти: висмикують прядиво, в'яжуть двом дівчатам разом коси і т. п. На тих то вечірках старається парубок свою милу добре пізнати.

Колиж парубок впевнився, що дівчина має охоту вийти за нього заміж — бере з собою двох поважних господарів, і звичайно в четвер вечором ідуть до неї на т. зв. „зальоти“. Беруть з собою 1 л. „палюнки“ себто горівки. Коли входять до хати, то наперед іде оден господар і другий, що їх називають старости, а за ними молодий. Староста знімає капелюх і каже: „Слава Ісусу Христу!“ „Слава на віки“, відповідає господина дому або господар — „Вітайте гу нам — просиме близше“. Староста відповідає: „Дякуємо за привітанку“, і дальше привітає господиню або господаря „як ся Ви ту маєти, чисьте здраві добре“. „Добре“ відповідає господина „а як Ви ся там мати, що

нам нового повісти“. „Нич нове“, відповідає староста, „прийшли з ме до Вас, бо чули з ме, же мати коня (або корову) на продаж“. Господар просить їх до світлиці (це комната для гостей) і там сідають за стіл. Зачинають говорити про погоду, про господарку, та завсіди натякують про женячку. Тим часом в пекарні (кухні) мати смажить яєшницю й приготує на таріль бриндзю або сир.

Опісля кладе господиня на стіл хліб, коло хліба ставить бриндзю й яєшницю. Скоро староста бачить на столі хліб, витягає пляшку з горівкою, ставить на стіл, наливає в келишок горівки й подає господареві, кажучи: „Но пане ґаздо! Не прийшли з ме ту нич купувати, але от сему молодцеві подобалася Ваша Нацка, і хтіл би си єй од Вас купити. Але перше випийте, ґардло треба промочити, жеби лекше било ґадати“. Господар бере келишок до рук і каже: „Дай Боже, жеби то діло, яке зачинаме допроводити до skutku, а Вам пане старосто на здравле“. Коли господар випив сам, наливає й подає старостові, а цей передає по черзі всім. Так п'ють всі та зачинають говорити про „вяно“ молоді. Як вже погодилися що до приданого молоді, тоді звичайно — як парубок походить з іншого села — їдуть на т. зв. „оглядини“ себто на обзорини. Саме, родина молоді приїздить подивитися на господарство молодого. Звичайно того самого тижня їдуть „до записів“, це батьки молодят записують своїм дітям обіцяне майно, а потім (найчастіше в суботу) „несуть до священика на оповіди“.

ДРУЖБІВСЬКИЙ ТАНЕЦЬ, СПРОШУВАННЯ ГОСТЕЙ І ПЛЕТЕННЯ РІЦЬКИ.

Саме весілля на Лемківщині починається звичайно в суботу т. зв. „дружбівським танцюм“.

Однак вже в четвер пополудні йде молодий просити сватів на весілля, а в суботу вечером ходять дружки вдруге просити на весілля. Три дружки, одягнені святочно, але тільки в сорочках і в камізельках, з палицями в руках, ходять по родині, кумах і знайомих і просять їх на слідуючий день в гості. Коли прийшли до хати, стають коло порога і кажуть: „Найсамперід приходими до дому Вашого ознаймити причину прибиття нашого: Як сотворил Бог небо, землю й рай, а в тім раю першого чоловіка Адама, той чоловік жив висше 30 літ і подумав собі: Боже, Боже! Всі звірята попарі, а я сам. Бог вислухал его молитви, зіслав на него твердий сон, винял ему з лівого боку ребро, приложил до правого — ставай Адаме, горе! Сталася воля твоя й жена твоя. Так і наш младенец вибираєся до св. Сакраменту і през нас трьох післанців просит: ажебисте не били велобні¹⁾, жеби сте били притомні²⁾, жеби сте зобралися завтра во свати; а як почуєте галас, жеби сте ішли зарас. Слава Ісусу Хрісту“.

Тим часом у молодого грають музики. Їх справляє молодий на пращання своїм товаришам, і цю забаву називають „дружбівський танець“.

Рівно ж цього самого вечора плетуть дружки в молодії „ріщку“³⁾, співаючи притім відповідні пісні:

„Юш ся нам видає наша товаришка, кеби то далека, а то така близка.

Качалося ябко, долов яблонямі, наша товаришка розлучатся з нами.

Вивіли з ми ріщку з того камарішку⁴⁾, жеби люди знали, же мам товаришку.

Товаришко моя юш ся розійдеме, юш зелене пірко віті не будеме.

Дотля з ме го віли, аж ся нам сприкрило, тераз не будеме, бо ся розійдеме.

Ми сестри, ми сестри, в купочці ми росли, такі часи прийшли, же з ме ся розишли.

Росплет же мі мамо, росплет же мі косу, не дай мя до біди, дай мня до роскошу“.

По вивиттю ріщки йде молода з дружками також на цей дружбівський танець.

ВЕСІЛЛЯ ПЕРЕД ШЛЮБОМ У МОЛОДОГО.

В неділю пополудні, сейчас по Службі Божій зачинається властиве весілля. Один дружба їде фірою по „гудаків“, а другі два йдуть просити ще раз сватьбу на весілля. Просять три рази, а й більше; чим більше просять тим парадніше і гонорніше. Просять обов'язково родину ближчу й дальшу, кумів і сусідів.

Менше більше як мине по запрошенні добра година, зачинають сходитися до молодого запрошені гості.

Тим часом в хаті молодого рух. Куховарки зносять столи і ставлять їх попід стіни, а попри столи ставлять лавки, щоб кожному було вигідно сидіти. Посередині, але так, щоб не дуже на заваді, ставлять лавки для „гудаків“⁵⁾, щоб пригравали до їдження. Столи накривають білими обрусами. На кожному столі кладуть 4 хліби, по 2 на купі, на однім кінці стола й на другім, а на середині лишають місце на миски зо стравами.

Коли ж вже приїхали гудакі, то зачинають гра-ти весільної, а сватьба та гості входять до хати. Поки всі посходяться, одні свашки припинають „весільникам“ відзнаки, т. зв. „пера“⁶⁾, а другі свашки роблять т. зв. „копію“⁷⁾.

Тим часом, поки це все приготовлять, весільні гості зійдуться. Дружба запрошує сідати до стола. До першого запрошує старосту і ближчу родину,

а дальше сідають всі ті, що прошені. Тепер всі моляться (староста на голос) і сідають, а свашки зачинають співати:

„Дайте же нам дайте по штирі килішки, будеме співати кожда на пребіжки.

Горі ледом, долов ледом дайте же нам дашто з медом. Дайте же нам солодкого, а за наше добре слово.

Дайте же нам дайте, што нам мати дати, бо ми ту не прийшли на дармо стояти — бо Вам кички ободреме і під ножки постелиме, бо нам зимно стати. Бо як нам не дате, то нас нагнівате, горці, міски, потрепеме, що на пецу мате.

Як з ми ту їхали, то з мися блукали, дайте же нам дайте по горнятку кави.

Далеко з ми вандрували, коні ся нам поцірали, дайте же нам ручнічка поуцірац коніцька“.

Як вже так свашки поспівають, то ґазда виносить з комори палюнку і ставить на столах по одній пляшці. Староста бере пляшку, наливає горівки до келишка і здравкає до молодого: „Боже, дай здрав'я пане младий“, а потім звертається до всіх весільних: „і Вам всім дай Боже здрав'я“. А всі відповідають: „найліпшого, пийте здраві!“ Староста випиває палюнку і наливає молодому, а молодий дає по черзі всім. Тепер закусують бриндзею й попивають кілька хто хоче, а притім співають та музика приграє:

„Не того м ту прийшла, жеби м їла пила, але тогом прийшла, бим ся веселила.

Не того м ту прийшла, що ся в пецу пече, але того м прийшла, що з барилки тече“.

Але й свати не дармують і нуж свашкам співати:

„Чом Ви свашки не співате, бо Ви рідкі зуби мате. Треба глини розмісити, свашкам зуби заліпити.

Чом Ви свашки не співате, бо Ви рідкі зибимате. Треба карпель остругати, свашкам зуби поставляти.

Свашенькі, свашенькі, самі молоденькі, нич не раді роб'ят, лем сващиті ходят.

А свашки знову співають:

Я свашка, я свашка, юже м присващила, єден чепець мала і тот єм пропила.

Я свашка, я свашка премілена свашка, жеби мі стояла при ґамбусі⁹⁾ фляшка.

Як вже трохи поїли, попили тоді староста перепрошує гостей, всі встають, моляться, староста бере таріль, кладе на нього скибку хліба, а вся сватьба запинає до того хліба гроші, по 1 зл. або 2 зл. З цих грошей дає опісля староста одну часть молодим, другу часть музикантам, а третю до церкви „од ключа“.

Тепер няньо (отець) і мати сідають на осібний столець, на подушки, по середині хати, молодий стає перед батьками, щоб просити о благословення, а староста зачинає проповідувати: „Догога Сватьбо! Зишли ми ся ту, бо наш пан млодий нас ту запросил, жеби з ме му товаришили в його веселім святі. Як сотворил Господь Бог цілий світ, а на нім розмайті сотворіня, звірів по парі, а на останку сотворил чоловіка самого, котрому дал мено Адам. І ходил Адам по раю, мал вшиткого подостатком, зьвіри го слухали, сади угиналися з найкрасшими овочами, сам Бог з нім розмовляв, а помимо того ходит Адам задуманий і смутний по раю, бо видит же вшитки зьвіри мают пару, а він сам. І задумал він просити Бога, жеби і йому дав Бог жену. Але Господь Бог знав його мисли, спустив на Адама твердий сон, ви-няв єму ліве ребро, поставил гу правому і кличе

до Адама: „Адаме, Адаме!“ Адам пробудився, смотрит, а коло него красна невіста, котру він назвав Ева. А Бог звернувся до него і каже: „Адаме!, то єст твоя жена“. Дивно може дакому, чом то Бог не одразу сотворил перших людей обоє? Може Він не знав, а може не хотів, жеби ті люди розмножилися? Ні! Бог в своїй премудрости вшитко знав, але Він хотів, жеби тот Адам просил о то Бога, а не так жеби з ньом жил як ті звірі нерозумні. А словами: „Адаме!, то єси твоя жена“ — Бог дав перший шлюб нашим прародичам. Так само його потомки множилися за благословенством Божиим. Так било аж до Ісуса Христа, котрий супружество освятил своїм присутієм в Кані Галилейським. Так і наш молодий, вихований в послушенстві Богу і своїм родичам, задумав оженитися. Бо хоц йому ту злі не било при родичах, але видит як і той Адам, же вшиткі женятся, тож і йому смутно самому і просил він нас жеби ми з ним пішли по тоту паню млоду і жеби з ме запровадили їх до той нашої церкви, де они запрясягнут собі любов аж до смерти. А тепер звертатся пан млодий до Вас няню і мамо і просит Вас о благословенство в тім його таяк би новим житю. Він тепер веце буде прив'язаний до своєї жени як до Вас, бо сам Бог сказав: „і оставит отца і матер, а приліпится ко жені своїй“. Але добрий син хоц оженився, то все родичів ма шанувати і слухати, бо так сказав Бог в четвертій заповіді. Може він Вас коди і не слухав, бо то розмайті биват. Але як міг отец блудного сина прийняти, котрий розтратив вшиток свій маєток, так і Ви отпусте і поблагословте свого сина на тому нову дорогу“.

По тій промові молодий цілує найперше маму

в ноги й руки, а мама благословить його хлібом, обв'язаним горсткою лену. Той хліб несуть свашки до церкви і тримають його підчас вінчання молодят на раменах. Опісля благословить отець так само. Ця церемонія повторюється три рази.

За той час, заки молодий три рази поклониться батькам — свашки співають:

До стільця сідати, мамічкі не мати, зийдь мамічко з неба, бо тя teraz треба.

Прошу Вас мамічко про Христові рани, лем Ви мі адпусте мої гріхи давні.

Прошу Вас мамічко про Христові муки, лем Ви мі складайте на голову руки.

Як молодий встане — дружби хрестять три рази палицями пороги. Палиці кладуть на хрест + і молодий переступає правою ногою через ті палиці до сіней, а опісля так само при других двер'ях на двір. Коли вже вийшли на двір, то дружби співають:

„Ідеме, їдеме през букове листя, їдеме глядати Янкові (імя молодого) невістя“.

Тепер виходить мама, бере на себе кожух до гори вовною і кропить всіх весільних свяченою водою.

МОЛОДИЙ В ДОРОЗІ ДО МОЛОДОЇ.

Коли вже весілля вирушило з двора до молодої, починають підчас дороги співати й грати:

„Боже, Боже, де я їду чи по жену чи по біду.
Як по жену, оженю ся, як по біду, забіюся. Як по жену, то на возі, як по біду, то на козі.

Яніцьку, Яніцьку што ті по коніцьку, зимну воду бродіш, до дівчатка ходіш.

Який отець, такий син, видобали з діжки сир — по зальотах ходили тим ся сиром гостили.

Ой било жиц, било жиц, ой билося не женіц, еше овес зелений, било ходзіц без жени.

А за нашом стодоліцьком зіма там зіма там, коли я ся млодой жени дочекам, дочекам. Дочекамся млодой жени на єсень, на єсень, як облеці дробне лисця з черешень, з черешень. Дочекамся млодой жени в осени, в осени, як облеці дробне лисце з калини, з калини.

Ой гуся гось, гуся гось! Таке собі дівча вось, жеби добре робило, палюночки не пило.

Їдеме, їдеме, дрожку не знаєме, добрі люди знають, та нам повідають“.

Так їде ціле весілля співаючи і граючи, а коли молода на другім селі, то їде на возах аж до молодої.

МОЛОДА ЗБИРАЄТЬСЯ ДО ШЛЮБУ І ПРИГОТУВАННЯ В ДОМІ МОЛОДОЇ НА ПРИНЯТТЯ МОЛОДОГО.

Підчас того, як молодий приймає своїх гостей і веселиться, у молодої — тихо. В тім часі молода збирається до шлюбу. Насамперед вбираються дружки. На голови закладають букети, що їх звичайно купують у місті, а до коси привязують велику кокарду; вдягають горсети вишивані кораликами і укладані червені або рожеві спідниці. Потім передня дружка помагає убирати молоду. Молода вбирається в білу одіж. На голову кладуть їй маленький віночок з барвінку, що його припинають голкою без вуха. Волосся розпущене, а з него спадає на плечі одна стяжка. Опісля приносять мішок, розстелюють на долівці, молода сідає на сталець, ноги держить на мішку і вбирається. Давніше вдівала на ноги величезні чоботи. Тепер бідніші черевики, а багатші парадніші мешти. До мештів вкладає мати піря, щоб їй доні, молодій господині добре велися гуси. Опісля встає зо стільця, однак цілий час стоїть на мішку й вбирається. До війни, за старих часів убиралася молода в білий кабат з гафтом. Ї це спідниця з 4-5 пол, в поясі морщена, а долиною пришитий широкий гапт або зубки. Опісля білий фартушок з полотна, перкалю або мушліновий, круглий 4-ро гранний, обшитий грубою коронкою.

Сорочка біла з довгими рукавами; коло шиї мала з гапту т. зв. майкетик, саме з гапту фальбанку, пришиту наоколо шиї до обшивки сорочки. Рукави гарно морщені, при листовках різноколіровими нитками. На долині рукав зібраний 5-6 разів і пришитий до обшивочки, нашитої на верха коліровою борткою. Рукав закінчений так як коло шиї гаптом. Потім слідує білий дебетковий горсет, з переду і на плечах вишиваний різними тасемками, як зеленими, синіми, червоними та жовтими. По горсеті вбирали катанку. Це була певного рода блюзка, що тісно прилягала до стану. Катанка була звичайно біла, в білі шовкові пасочки. По катанці вбирали велику, білу турецьку хустку, зложену на грудях на хрест, запняту шпилькою на плечах. На голову брала над саме чоло куплений в місті вінець т. зв. букет. Волосся зв'язане при голові мотузочком, а відтак розпущене по плечах. В потилиці припинали голкою без вуха, маленький з барвінку вінок, а понижче цього віночка купу стяжок, що спадали на плечах. Як весілля було зимою, то молода вбирала ще великий, білий кожух. Тепер молода вбирається рівнож на біло, але трохи модерніше. Голову вбирає менше більше по давньому, тільки тепер спадає на плечах лише одна стяжка. Як молода збирається, то через цілий час так як і давніше стоїть на міху. Також підчас убирання кладуть яйце перед поріг і молода перед приходом молодого розбиває його. Стародавній кабат з гаптом служить тепер за гальку. Поверх іде кабат вовняний або батистовий, гуфрований або в обшивці морщений. Білий маленький фартушок з коронкою або без фартуха, але тоді кабат убраний китицями шпарагусу. Біла блюзка і в зимі сердачок без рукавів. Ка-

бат і фартух не сміє бути пов'язаний на гудзи; тільки позапинаний шпилькою, або попросту повпиханий за пояс.

Коли вже молода вбрана, тоді мати дає доньці до вузлів потрошки всего насіння, як жита, ячмени, вівса, лену, кілька золотих, кавалок просфори і кусок хліба, та кожне в осібнім вузлику. Той хліб молода їсть сейчас по шлюбі і то таки в церкві, дає молодому й друзкам.

Підчас того, коли в одній кімнаті вбирають молоду, щоб була готова, як прийде до неї молодий, в другій кімнаті т. зв. світлиці, що в ній мають гості веселитися, застеляють кухарки столи, кладуть хліб, бриндзю, ставляють палюнку і приготавляють все, що потрібне для весільних з молодим.

МОЛОДИЙ ПРИБУВАЄ ДО МОЛОДОЇ.

Коли молодий входить з весільниками до двора, то молода заглядає на молодого через вікно, як кажуть „кукат на молодого“, але так, щоб він її не бачив. Поки ввійдуть до хати, зачинають весільники співати, бо в молодой двері замкнені, а при двер'ях стоїть видавця¹⁰⁾ і поти їх до хати не пустить, доки добре не виспіваються і не упросять. Свашки зачинають:

Пустте же нас, пустте, хоч лем на челюсти, як ся загриєми, то од Вас підеми.

Ішли з ме ту по тім сьніжку, послідили ми ту лішку, а ми з відти не підеме, покаль ми ей не возьмеме.

Тільки нас ту прийшло, як за грейцар маку, сядемо до кута, не буде нас знаку.

Чи з те нам ту раді, чи з те нам не раді? Як з те нам не раді, то підемо з тади.

В нашім дворі став, Де я ся ту взяв; Ходив ем по Україні, Люди мі тя нараїли, Пан Біг мі тя дав.

Де ся курит, там ся курит, моїй милій з коміна, вчера вечер пір'я дерла, згоріла їй періна.

Тепер староста пукає до дверей і говорить: „Чесний наставніче тутейшого дому! прошу на слово на дві“. Видавця отвирає двері. Староста: „Слава Ісусу Хрісту!“ Видавця: „Слава на віки“. Староста: „Чесний наставніче тутейшого дому!

Ми люди вандрівні. Ідеми світами, і не дивуйтеся же з мо трафілі так легко до дому Вашого, бо нас ту звізда запровадила. А же з ме застали двері замкнуті, то ми тому не винувати, бо як би з ме пішли потіхо, то напевно би з ме нашли двері отворени. Але же компанія моя з далекою

Українське весілля на Лемківщині в селі Риманівська Завадка. На ілюстрації бачимо 4. весільних дружбів з топірцями і завітчаними капелюхами, молодицю з молодим та своїми 4. друзями, з вінками барвінку й кліток на голові, невісти у широких фаделиках, по середині стоїть староста й сидить Впр. о. Михайло Жеплинський, місцевий парох, у долі „коровай“. Це дуже цінна і гарна світлина.

дороги, змучена, як довідалася же ціль нашої дороги близький і же в тім домі можемо отпочити, а і дашто випіти і перекусити і набраті сили на дальшу дорогу, то з той радости наробили галасу, крику, тріску, а Ви певно встрашилися і з того поводу пред нами, як пред злима людьми двери

замкнули, але пісμο съвяте повідат же просте, а дастся вам, пукайте, а отворят вам. Тож споді-
 вамся еднaк, же просьбі мойї не одповісте і до
 свого дому нас приймете“. Видавця: „Пане ста-
 росто! „Барс красні Вас вітам, але на такий
 одпочинок Вас пріяти не можу, бо устава наша
 нам нато не позвалят. Мусите замельдуватися у
 війта. А на прекуску, то ту зараз поніже єст
 туня господа, а Ви певні і пінязі не мате дуже,
 то можете там попоїсти і попіти, бо они Вам і
 скредитуют. А гадате, же Вас ту зьвізда запро-
 вадила, то кус юш циганите. Бо іщи слонко не
 зашло, а Ви мислите, же то зьвізда. Ви певно
 з дороги зблудили, а же не мате де подітися, бо
 юш надходит ніч, то бисте певно хтіли в нас за-
 ночувати. А ми люде спокійни, а Ви розбрійні,
 як звиклі вандрівни бивають. Бо як били бисте
 порядни, то бисте пільнували свого газдівства, а
 не вандрували. Робіти ся Вам не хце, то опу-
 щаетеся на легкий хліб, а ми таких обав'ямеся.
 А дивно Вам же з ме двери заперли, то в нас
 такий звичай, же двери запераються, бо од того
 сут двери, а г вас певно і дверий ніт. Но але
 гадате, же ваша ціль ту, то прошу оповісти зачим
 ідете. Може барс їстися Вам хце. Яка ціль, той
 дороги?“ Староста: „Ціль або прічина нашої до-
 роги єст така: „Єст ту межде нами дуже красний
 молодец і до себе подібну нашол собі молодицю.
 Але як то ріжни випадки бивають, так і йому
 пригода ся стала, бо му тота молодиця деси про-
 пала. А жеби ей однайти, попросил і він собі зо
 своєюй родини люди до того здібних і далі за
 ньом глядати. За сьлідом обишли з ме по тих
 горах, долинах, аж ту трафили з ме на сьлід, а
 за сьлідом, аж ту до того дому. А навет нумер

дому нам знаний і зато слонко ніско, але і ми коло ней бізко. Бо як повідають: „о вовку по-мовка, а вовк за дверями.“ Но то юш знате ціль нашої дороги, а мишлю же нам позволите перекрочити Ваші пороги. Видавця: „Но то кед юш така справа, то прошу входити до дому нашого під тим варунком, же будете спокійни і ніч веце не будете жадати, окрім той молодиці, котрих в нас не бракує, а може іщи красша як Ваш молодец“.

Нераз буває, що просять довго, то співом то словами, а як довго не впускають, то дружби підсають двері, отворять і ціле весілля рухне до сіней і просто йдуть до хати.

ГОСТИНА У МОЛОДОЇ — МОЛОДЯТА ВИБИРАЮТЬСЯ ДО ШЛЮБУ.

Коли вже молодий увійшов із весіллям до хати молодої, дружби засаджають свашок і всіх весільників за стіл, а свашки сейчас співають: „Не будеме їсти, не будеме пити, поки нам не дате, пощо з ми ту пришли“. А староста сейчас починає: „Пане видавцю! Прошу їди на слово. Не конає на тим, же Ви нас ту пріяли, їсти і пити з те нам предложили, бо ми хцете, жеби Ви нам самі тоту молодицю ту припровадили. Бо як патріярх Авраам постарілся, то завізвал свого найстаршого слугу Єлеазара і казал іти му до свойой вітчини Мезопотамії, кажучи: „Іди до родини моеї і возми од тамаль жену синові моему Ізаакові. Але не бер з іншого роду, що сут безбожни. Слуга яко послушний своему панові, вибрал ся в дорогу, як ми гнеска, і пришол до міста Харан, де мешкал Нахор, брат Авраама. Він затримался за містом при студні, де якраз хтовди виходили невісти черпати воду, бо било то гу вечору і просил Господа Бога: же котру він попросит жеби му дала води напиться, а она не одгварит, то буде жена Ізаакові. І справді втот час пришла дівчина Ревека, дуже красна по воду. А коли слуга зажадал од ней води, она зараз подала, котру він піл. А як напілся то і верблуди його напоїла. А як пришол до дому ей родичів, де го красно пріяли, як і

Ви нас ту гостити зачали, але він одповіл: „Не будеме їсти ани піти, покля не дате Ревеку за жену Ізаакові“. То і ми били бизме деінде пішли, бо і нас кликали, але ми слухали тіж свого пана і зато лем до Вас тягнеме. І Ви нас дост красно пріняли і гостити нас починате, але ми не будеме ані їсти, ані пити, покля нам тіж тоту Ревеку не пріпровадите“. Видавця: „Хто зна ци она не встрашилася і може даде скрилася, але піду глядати“. Видавця відходить і по хвилі приводить стару бабу, що вбрана в кожух, вовною на верх. Староста й сватьба висмівають її, водять по хаті, заглядають до зубів, чи не стара, висмівають її, а в кінці виганяють за двери. Потім видавця приводить дружку молодой. Староста й сватьба оглядають дружку чи не крива, чи красно ходить, чи не парадна, а в кінці кричать: „билаби яка би била, але то не тота“. Видавця приводит другу дружку. Староста приймає її й каже: „Тота подібна до ней, бо разом ходили, то ей пріймеме, жеби їй не цлося. Але для млодого просиме іщи поглядати, тоту, котра впала в серце пану молодому“. Ця сама церемонія й з третою друшкою. Накінець приводить видавця панну молоду, що сильно плаче і каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Староста каже, що ця і що на неї годиться, а свашки співають: „Не плач Націю (імя молодой) не плач, не бере тя смаркач, бере тя урода, хлопец як ягода. Весела хижечка, покля я дівечка, а як буду жена, буде засмучена!“ Видавця звертається тепер до молодого і каже: „Пріпроваділ єм ті панну прекрасну, котра буде женом твоею і ти будь, і ти будь їй вірним мужем. Зв'яже вас священник сільним узлом, котрий вас буде до смерти тримати, а жадно не можете го розорвати, бо муж

і жена, а сьлюбна пара, то єст допіро чоловік. Жийте в парі, в честю аж до смерти“.

Молода дає тепер дружбам, видавцьові й старостові хусточки до носа, що їх привязують до камізелюк, яко свої весільні відзнаки, а староста яко знак ранґи весільної. Дружки тимчасом пришивають дружбам до капелюхів або на груди пера. Тепер молода бере молодого за руку, дружба саджає їх за стіл, а староста просить ріщку: „Пане видавцьо! Бо іщи не конец. Як Господ Бог покарал рід людський потопом, а лем Ной до своїом родінам в арці пливал по водах, а як вода юш опадала і арка на горах Арарацких осіла, то для певности випустіл він голубицю, котра повернула і зелену галузку в дзюбі прінесла, яко ознак, же води упали. То і я Вас прошу, жебисте нам ріщку, яко ознак весільний прінесли“. Видавця приносить ріщку, що її встромлюють до хліба перед молодятами. Тепер староста бере пляшку з палюнкою наливає до келишка і здоровкає до молодят „Боже дай здрав'я“. Молодята відповідають: „Найліпшого“. П'ють самі і дають по черзі всім. Свашки п'ють, перекусують хлібом і бриндзею та співають:

„Юш будеме їсти, юш будеме пити, бо юш з те нам дали, чого з ми ту прийшли.

Прийшли з ме ту по ню, на тім сивім коню, она ся радує, мало ся не здує.

Закукала зазуленька під селом, заплакала пані млада за столом.

Нацю, Нацю (імя молодої) біла ружа, не тра било тобі мужа; ані мужа, фреїра, було ходзіц як лелія. Ані мужа, ані дітий, лем тя кійом вилоїти.¹¹⁾

Така наша пані млада, як на ярку бистра вода — така она є весела, як би мала штири села.

Ой бив сом там,¹²⁾ бив сом там, капелюшек
зостав там; капелюшек і перо, на червено фар-
бене. На червено, на біло, што го дівча фарбіло.

Як бис була уцекала, то бис була уцекла, а ти
пішла до покриви, то з си ножки попекла.

Тепер дружба вдаряє палицею об траґар, це
бельок під стелею, на середині хати і просить
о спокій. Староста говорить молитву: „Отче наш“. По
молитві дружби ставлять серед хати сталець,
на сталець кладуть подушки і на них сідають
батьки молоді. Молодята стають перед батьками
молодої, а староста, що стоїть коло них, зачинає
промову: „Кожий добрий дар завсе од Господа
Бога походить, то і тот стан малженьський, до
котрого то стану тоти двоє молодята собі всту-
пити замисльіли, од Господа Бога ест. І нато ми
ту зишлися родина, жеби тоти молодята едно гу
другому припровадити і так паром в церков до
сьлюбу запровадити. Тераз дороги родиче, і ти
паро молода треба Вам розважити пред тим Са-
краментом сьлюбним, же тераз отталь всі разом
підеме до церкві, до престола, де пред Божим
престолом зложите собі сьлюб, перед котрим Вас
ніч інше не розорве, хибаль смерт і гріб. Вибе-
ратесь од своїх родичів, як би в сьвіт Вам не-
знаний, далекий. Ваше серце і руки зв'яже Вам
сьвященик на віки, то добре собі розважте, што
гнеска робіте, жеби сте не жалували потім на ціле
житя. Розважте прісягу і обов'язки свої, а особли-
во Ти пане млодий, як маш міловати свою жену,
як ей шанувати в добрі й згоді з ньом жити. Знай,
же коня або вола одміниш, як не удаєся, ґрунт
продаш, як ест кепський, неурожайний, а з женом
получитися, то хоц би була яка планна, то треба
юш до смерти жити. Уважай на то, же де згода

і єдніст, то в таким роді квітне благословенство Боже, квітне рай неба. Там де єст згода, там єст щєстя і достаток хліба. Што ти пригадуєш, тим най рядит жена, а робте вшитко уцтиво так Ти як і Она.

А тєраз Ти панно млода. Не думай собі, же як вийдєш замуж, то собі вільности набудєш, бо идєш з під опіки своїх родичів. Не забувай, же идєш зас під опіку свойому мужові, і то служба не на рік ані два, але до самой смерти. Знай же зостанєш ґаздиньом, але ґаздиньом зостати не нато, жеби ключи за поясом носити, варити, їсти і розказувати, але до кожного кута тра зазріти і зробити, бо гадають, же: „жена три угли трімат, а ґазда єден“. І то правда. Бо добра ґаздиня то тримат три угли, але планна, то ани єден. Знай, же добра жена єст мужови щєстя, поміч, єст му оборона, стоїт му за цілий сьвіт, як золота корона. А недай Боже, як злослива, сварлива, а до роботи лінива, то єст му сільом в оку, єст му так, як колька в боку. Кєпска з ней ґаздиня, кєпска мати. Така мати ані діти добрі не виховує, в таким ґаздівстві ніч не прибиват, хиба вшитко ся розлітує. Но і як з те собі тото вшитко розважили і як єст така воля Божа, жеби з те ся злучили, то юш Вам вєци ніч не треба, лєм взнести серце і очи до неба і просити родичів о благословєньство, жеби з Вас било щасливе малжєньство, бо де отєц і мати благословит, там ся добре господарит“.

По тій промові старости, батьки молодой благослов'ять скорше молоду, а опісля молодого хлібом і лєном, що його свашки принєсли від молодого. Підчас того свашки співають: „До стільця сідати, мамічки не мати, зийдь мамічко з неба,

бо тя teraz треба. Прошу Вас мамічко про Христові рани, лем Ви мі одпусе мої гріхи давни. Прошу Вас мамічко про Христові муки, лем Ви мі складайте на голову руки. Ой мамічко моя виховала єс мя, прошу, ти мамічко поблагослов же мя“.

Тимчасом дружби „жегнают“ пороги, саме кладуть на хрест палиці, молоді держаться за роги

Типи населення Лемківщини зо села Милик — Новосандеччина

хустинки та обое нараз крочать правою ногою до сіний. При других дверях так само і виходять на подвір'я. За ними виходить ціле весілля й стають рівнож на подвірю.

Тепер виходить мати в кожусі, вовною на верх і кропить ціле весілля свяченою водою. Дружби уставляють похід. Наперед іде „копіаш“, що співає і скаче через цілу дорогу. За ним дружба з рішкою. Відтак молоді, дружки й всі весільні.

МОЛОДЯТА ЙДУТЬ ДО ШЛЮБУ.

Коли вже похід весільний рушив, всі співають:
„З гори їд, з гори їд, на долині гамуй, дівчи-
нонько моя, шануй же мя, шануй.

А Милицка (село молодої) церков з далека ся
блищить, бо ей малювали з Відня малярніці. Наша
пані млада злато на ню дала, же би ся світило,
як буде шлюб брала.

Їдеме, їдеме, чи плоти не плоти, як би з те
не мали ніякої роботи.

Як я їхав през тот хотар, візок ся мі розтор-
котав, збирай мила колесечка, будеш моя фраї-
речка.

Такий ся мі залицяв, што ногавиц поживав,
ногавиці не єго, не піду я за него.

Чиї ж то коні ве дворе, што мают злоті кан-
тори, чиї ж би били?, мої сут, што мя до дівчини
занесут.

Іще м собі не підскочив, юш мі ручку давала,
іще ся мя запитала, чи ту буду до рана.

Ти повідав же мя возмеш, як на горі жито
зожнеш. А ти зожав і пов'язав, а по мене не
отказав. А ти зожав і пшеничку, мене с не взяв
за жіночку.

А ти циган добре грай, на ножки ся припатрай,
буде добра вечера, чорна кура печена.

Не буду ся женив, аж по новім роце, возму
собі дівча, што ма чорні очи.

Просили нас на весіля на барані кишки. А ми пішли так як глупи, не взяли з ме ложки.

Не буду ся женив, най ся біда женит, най мое дівчатко чекат до осени.

В нашім дворі рокита¹⁸⁾ чорно-біло преквітат, ходят хлопці коло ней і торгають квітки з ней.

В нашім дворі сосна, чом же не черешня, як всь мя любував, чом же не береш мя.

Сьпівайте дівчата закла ваші часи, закла заплітате свої довги власи; бо як їх будете горі почесовац, будете гтовди горенько бановац.

Мамусь моя мамусь, лем мя єдну мате, помисьлійте над тим за кого мя дате. Чи то за єдного, чи то за другого, матусь моя матусь, би лем за шумного.

Ой мамічко, мамко шумне мено Янко, шумне мено єго, дайте мя за него.

Даєте мя маміцько, за того Яніцька, што маштири волки п'ятого коніцька.

На зеленім дубі сідят два голуби, люде їм завідят, же ся раді видят. Не завідте люди, бо не мате чому, бо ся сподобало то єдно другому.

Прешла осінь прешла зима, а наш гусяр жени нема. Складайте ся по грошові, купте жену гусярові“.

Так співаючи доходять до церкви. Молоді стають в притворі і чекають на священика. Приходить священик, отвирають церкву і як молода переступає поріг церкви, то дружки лов'яться молодой кабата.

Належить ще зазначити, що хлопці біжать наперед загородами і бічними стежками та загороджують молодому дорогу. Молодий мусить дати $\frac{1}{2}$ л. горівки, тоді хлопці відкидають друки і молодий іде до шлюбу без перешкоди. Коли жених походить з другого села, мусить дати 1 літру або й більше окупу.

ЗАБОБОНИ ТА ВІРУВАННЯ, ЩО ЇХ ПРИВ'ЯЗУЮТЬ ДО ШЛЮБУ.

Із шлюбом молодят у церкві лучать багато забобонів і вірувань, що їх належить викорінювати, як незгідних із достоїнством св. Тайни Подружжя, однак для цікавості читачів, їх тут наводимо.

Підчас присяги бере дружка кінець кабату молодої й накриває молодому ноги. Притім як дружка мудрий, то уважає і не дасть, щоб молода мала верх над молодим. Бо як не припильнує, то пропало. Коли дружка накриє кабатом молодої молодому ноги, то він мусить ціле життя слухати своєї жінки. По присязі, як молоді встають, то молода мусить уважати, щоби встала перша, щоб муж над нею не старшував. А як тільки встане, то сейчас обертається й правою рукою скидає дружкам з голови вінці; котрій перше скине, то то перша вийде заміж. Дальше вся сватська уважає як горить світло. Як свічки світяться ясно і спокійно, то життя молодих буде добре. Як свічки тріщать і порскають, то будуть обое сваритися. Як свічки мляво світяться, то будуть хорувати.

Коли молодята по шлюбі виходять з церкви, то держаться за кінці білої хустини, що її молода шие спеціально на ту ціль. Притім молода й дружки

уважають, щоб хто не зірвав або не розірвав молодій цього малого віночка, що має на голові, бо тоді життя молодих булоб не добре. Ідучи через церкву, молодий, молода й дружки їдять цю скипку хліба, що молода мала в пазусі.

МОЛОДЯТА ВЕРТАЮТЬ ВІД ШЛЮБУ.

Коли тільки молодята перейдуть церковну браму, то дружби сейчас починають співати:

„А я тобі присягала, аж мі ножки терпли, же ты не опушу аж до самой смерти“.

Цю пісню повторяють кілька разів.

Присігала с Нацьо (імя молодой) в церкві при образі, же ти свого мужа нігди не образиш.

Присігала с Нацьо пред Панном Марієм, достала єсь мужа як білу лелію.

До церкви едно, а з церкви двое, а вшитко то вшитко пані млада твоє.

Шумні єм ся обув, легко мі ходити, шумне дівча м достав, не хце мя любити.

Марисю, Марисю, бо я ты не лишу, бо я твої очка на папір запишу. На папір запишу на клинок завішу, жеби люди знали, же я мам Марисю.

Марисю, Марисю, яка з мі Марися, же з мі не подала ручку на конюся. Не подала с ручку, подай мі шабличку, жеби люди знали, же мам фраїречку.

Кому добре, тому добре, мі добре самому, інши баби їдят сіно, а моя їст солому.

Добре тому пахолкови¹⁴), що ся женит при вітцьови, а тому горка біда, што ся женит у сусіда.

Розвивайся бучку з доли од кореня, мало де ся знайде з фреїречки жена.

Но мой веру спасену¹⁵⁾ чирай ме ся на жену.
Моя велька, висока, твоя сълепа през ока.

Ти Нацьо, ти Нацьо шкода твого зросту, дістала єсь хлопа, як заячу ножку“.

Так співаючи доходять до хати молодої. Двері в молодої замкнені, тому весілля стає перед дверима і починає співати:

„Не зійдеми з воза, треба нам драбинки, не підеме до хиж, дайте нам палюнки.

Палюнечка трунек, добра на фрасунек, хто ся ей напіє, той ся не фрасує.

Тепер староста пукає до дверей і говорить: „Пане видавцьо! прошу на слово“. Видавця отвиряє двері. Староста: „Слава Ісусу!“ Видавця: „Слава на віки!“ Но то Ви зас ту; тота зьвізда зас Вас ту провадит?“ Староста: „Та зас, бо ми юш маме ту приналежність і ту наше право аж до рана, бо таких людей як Ви гостинних, то поглядати. А ми лем до таких людей заходиме.“ Видавця: „Но, але што Ви ту од нас хцете? Почастували з ме Вас, Ревеку з ме Вам дали, а і ознак, што сте нас просили; то я мишлю же ту юш жадного права не мате.“ Староста: „Пане видавцьо! Ми ту zostавили столи заставлени даром Божим, то би з ме хтіли разом з Вами спожити і до рана забавитися. Бо teraz в ночи де підеме. А як слонко вийде на полудне, то маме часу і не заблудиме.“ Видавця: „То прошу вступити і тоти дари спожити.“ Входять.

ГОСТИНА В МОЛОДОЇ ПО ШЛЮБІ.

Як увійдуть до хати, то свашки й свати сідають за столи, а молоді, дружки й дружки танцюють. Підчас того свашки співають:

„Ой Нацьо, ти Нацьо (імя молодої) по твоім гонорі, не будут ти піскац парібці по дворі.

Дотля ті піскалі, а не оставалі, а teraz не будут, о тобі забудут.

Юш єм ся оженив, юш єм ся потішив, юш я своє пірко на клинок завісів.

На клинок, на клинок, аш на самий сподок, жеби люди знали, же я не паробок.

На клинок, на клинок, на клинок в коморі, дармо мя паробці чекате во дворі.

Чорна гора¹ родит попер, чия будеш Нацьо тепер? Тепер буду Янко твоя, бо Ти Янко душа моя. Як го будеш називати: драга душо, квітко златий.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в суботу за мою роботу, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в неділю за мою надію, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в середу за мою череду, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в цятницю за нову спідницю, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене граблями, не ход за хлопцями, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене мотиком,
не ход за музиком, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в сьвітлиці,
не сід на музиці, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в коморі,
не ход ти по дворі, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в боїску,
не ход в кабатиску, не буду юш“.

Так бавляться з годину. Опісля дружби просять
всіх сідати. На передне місце сідає молодий з молодію.
За ними дружки, сватба і всі весільні. Тепер приносять
кухарки сос. Є це варена мука на росолі, і покраяне в ній
мясо. Притім свашки висмівають кухарки:

„Ой не є то, не є, як нашій кухарці, ходит коло
пеца, облизує пальці“.

Весільні п'ють горівку й їдять. Дружки припрошують,
а дружки тепер співають на парубків:

„Ой дружба я дружба, тяжка моя служба, за
штири дним косив, за дружбу мя просив.“

Панове дружбове так ся пописали, за келишок
пива коршму очухрали. За келишок пива і за пугар
води, іще очухрали на останку сходи.

А пан дружба коня нема, бо го осідлати не зна;
осідлайте же му кота, най си сяде на нього з плота.

Панове дружбове помалу стріляйте, Милик мале
село, лем го не завальте. Як го завалите, то го
поставите, нашій пані млодій пораду зробіте.

Наш пан дружба любив дружку, зробив стежку
през петрушку, през петрушку, през капусту, наш
пан дружба любив дружку.

Панове дружбове перина ся поре, треба рано
встати, перину латати“.

Десь так по годині, коли з'їдять перекуску,
молоді виходять зза стола і танцюють досить

довго. Рівнож танцює й молодь з села. Танцюють около дві години.

Підчас того, кухарки забирають зі стола все, що на нім знаходилося, стріпують обруси, приносять свіжий хліб, складають так як передше і все приготавляють до вечорі.

Менше більше по двох годинах, дружби зачинають просити засідати до вечорі. Молодь з села забирається домів, а молодята засідають до стола. Коло них сідають дружки, старші свашки й староста. Дружки не сідають, тільки ходять, розносять їдження та припрошують гостей. Ріщку встромляють до хліба перед молодими. Наперед приносять на стіл росіл з фасолею або горохом, і то кілька мисок, відповідно до числа гостей. Коли подадуть на стіл миски, дружба пукає о бельок, що під стелею на середині хати, а весільні встають і моляться. По молитві п'ють по черзі горівку, їдять росіл, а притім співають:

„Ой Боже, Боже, що ся не стало, з нового горця месо пропало. Ані меса, ані юшки, ні росолу ні петрушки, вшитко пропало“.

По росолі подають риж, а свашки знову співають:

„Гнеска риж, завтра риж, такий человек та як книш. Гнеска крупи, завтра крупи, такий человек, та як глупий“.

Опісля подають мясо і капусту. При капусті знову співають і насміваються з кухарок:

„А кухарочка пишна, капустиця квасна, фуру дров спалила, капусти не зварила.“

Не буду я капусточку їла, бо би мене голова боліла, але буду палюночку пити, не буде мя голова боліти.

Капуста, капуста, зелена не густа, яка ваша хижа прес фреїра пуста.

Не зато є пуста, жебим го не мала, але зато пуста, жем го понєхала.

На капусту очи спушу, а на кашу аж ся трясу“.

Мабудь при жадній потраві не співають так багато, як до капусти. Певно длятого, що всі на ню не раді, бо в дома майже кожний день їдять капусту. Потім співають матері молоді:

*Лемківські „гудакі“ — музиканти в селі Злоцьке.
Світаив Др. М. Дзерович.*

„Будеш ти мамічко горенько плакала, як ти буде една ложка зоставала.

Зостане ті ложка і в полю робота, заплачеш мамічко як бідна сирота.

Мисьлілась ти мамо, же ся мя не збудеш, а ти повідала, же плакати будеш.

Ой Нацьо, ти Нацьо што ся ті звиділо, сподобало ти ся таке рєшпектило“¹⁶).

Як переспівають пісеньки до капусти, що їй їдять поволи, музиканти зачинають грати мельодію, що її, ціле весілля ще не грали і знову не будуть грати аж при капусті. Коли музики переграли, свашки зачинають співати на цю саму мельодію:

„Ма баба, ма баба пінязькі в лесе, кійом ей, кійом ей, она принесе.

Од шенку до шенку дай млода віна, північка замкнена ключиків нема“.

Ці пісні співають і грають з п'ять разів. А музиканти грають цю пісню щиро, бо підчас того, дружба бере таріль, кладе перед кожним весільним, а ті вкидають до него по 5-10-20 грошів. Як обійде всі столи — тоді дружба вкидає ці гроші музикантам до баса. На тім вечерю кінчать, а дружба вдаряє палицею до беляка, і просить о спокій. Староста встає хреститься три рази і зачинає на голос молитву, а по молитві каже: „Весечесна сватьбо! госці й Ви чесний господарю дому того. Кожному з Вас певно відомо єст, же прі дуже важній хвилі в життю люцкім, каже нам стародавний звичай обходити урочисто і то в товаристві з родином і приятелями своїма. Перша важна хвіля нашого житя єст прибитя на сьвіт. Єст то яко весна нашого житя. Друга не меньше важна хвіля єст то зміненє свого самотного стану в стан малженьский, єст неначе літо нашого житя. А третя хвіля єст то кінець або осінь нашого житя. Стародавний звичай каже нам то обходити урочисто, бо уж дуже давно в Старим Завіті Рахуїл своїй дівці Сарі робил весіля, котра зостала женом молодого Товії, сина Товітового, котре тревало 14 днів. А зас старенький Товіт своєму синові Товії зробил весіля, як повернул з той

далекої дороги, на котрім бавилися 7 днів. То було в Старім Завіті. Але і в Новім Завіті як зме чули зо св. Євангелія, же в Кані Галилейскім було весіля, на котре били запрошени Ісус Христос з Пречистою Дівою і з Апостолами і на тим весілю зробіл Ісус перше чудо, де перемінил воду на віно. То віно було подаване госцям і з нього били всі госці барз задоволені, і ми то на весілях до днесь оповідаме. Рівним тому тіж прикладом і тот наш чесний господар дому того, котрий робіт весіля своїй дівці, на котре то весіля запросил він нас, яко свою родину, аби спільно забавітися і тот акт возвеличити. Радуються тоти родиче, же їм Господ Бог допоміг тоту дівку виховати і до того вінця малженьського поблагословіти, бо де отець і мати благословіт, там ся добрі господаріт“.

Коли ж просять на весілля священика, то промовляє священик.

По тій промові виходять всі весільні зза стола, лишається тільки молода, дружки й старший пан староста.

Свашки повиходивши зза стола, розказують собі танець. Танцюють самі старі. Дружба додає їм охоти. Знаючи, що старі крім „гопака“ не знають нічого танцювати, приспівує:

А я старий дирда, дирда, не танцював нігда нігда, а на старіст мусит, мусит, бо мя кашель дусит, дусит.

Дві бабі ловлять старого хлопа і скачуть дрібно „гопака“ і то дуже скоро. За дружбою це саме приспівують старости. Танець іде жваво і триває найменше пів години. Коли музиканти бачать, що старі помучилися, тоді перестають грати.

При тім танцю і старі приспівують собі:

Іще м не танцював аж буду пробував, з бучка на яличку буду прескакував.

Я старий, я старий не хцут мя дівчата, возму басалигі¹⁷⁾ пожену телята.

Ой ти старий шалений, чирай ме ся за жени. Дам ті стару за младу і капусти заграду.

Заграйте старому, як не мате кому, старий ся утішит і піде до дому.

Умер старий, умер юш лежить на десце, як би му заграли підскачив би еще.

Тимчасом поки старі танцюють, передня дружка кладе на таріль хустку, на хустку дві булки, а в них впихає по 50 гр. З боку ставить два горнятка.

Староста встає, бере поволи' цей таріль з подарунком, стає перед молодю і каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Молода відбирає подарунок, кладе до фартуха, і каже: „Дякую панови старостови за послугу, а пані дружці за дар. Єст мі тот дар милий, а пані дружка сто рази милійша, обіцяюся шумнати, поцтвности мати, покля мя буде Бог на сьвіті тримати, а на останку ся добре витанцювати.

Опіся так само дарує друга і трета дружка. Молода ховає ці дари до фартуха, виходить зза стола, ховає дари і танцює.

Дружки тимчасом дарують дружбам. Зачинає передня дружка дарувати передньому дружбові, тому, що держить річку. Складає на таріль тісточка, чеколяду, яблука, папіроси, цукорки, 2 булки і накриває хусточкою. Староста бере той таріль і несе дружбові до другої хати, бо там дружби ховаються. Як староста його знайде, говорить: „Слава Ісусу Хрісту!“ Дружба бере з тарілки дари й каже: „Дякую панови старостови

за послугу, а пані дружці за дар. Їсли мі тот дар милий, а пані дружка сто раз милійша, обіцяюся шумнати, поцтивости мати докля мя буде Бог на сьвітї тримати, а на останку добре ся витанцювати.

По тих словах складає на тарілку гроші 5-10 зл. і просить старосту дати ці гроші дружці за дар.

Староста приходить з грішми до дружки й каже: „Принюс єм ти пані дружко дар од пана дружби“. Дружка встає і говорить так само, як дружба. Так само дарує друга дружка і третя своєму дружбові.

По даруванні виносять столи і всі танцюють до рання та притім співають:

Медведю дай лабу, бо підемо, бо підемо по бабу; баба ся опила, тай медведя забила.

Зазуля кукала, правду викукала, же я ту не буду, де м ся виховала.

Коли вже зачинає дніти, то свашки співають:

Треба ся нам треба домів заберати, що мами то мами треба призерати.

Дому, дому лихий газдо, не вищиряй зуби з кождом. Люде орют, люд сіют, а з Тебе ся газдо сьміют.

Вобирайся Нацю (імя молодой) вибирайся з нами, але свої злости прилож каменями; прилож каменями, прищупкай ногами, жеби с била добра меже сусідами.

Ой Боже мій, Боже мій чия же я, хто же мій. Нашла м teraz такого, што буде мій, я його.

Кухарки коли почують, що свашки приспівують і що вже хочуть іти домів, кажуть дружбам заносити столи. А коли вже столи занесені, подають хліб, горівку, яешницю і бриндзю. Весільники їдять і співають:

„Под ми дому, под ми кожда, бо пред нами фляшка прожна, а як ми ся нарадими, то ми фляшку наповними.

Под ми дому, под ми, бо юш не зайдеми, де нас ночка зайде, там преночуєми.

Свитай Боже свитай, жеби скори ден бив, жеби я увидів в котрим дворі я бив. Ци в тім мурованім, ци при тім дівчатку шумні мальованим.

Підеш ти там Нацьо, де є дуже жита, будеш пекла книші з велького корита.

Ход ме домів, ход ме, бо юш час, бо юш час, бо юш наше сиве волки пошли в ляс, пошли в ляс.

Тепер всі встають, моляться, дружба приносить столець, на нім кладуть подушку, на неї сідає отець і мати, а свашки співають:

„До стільця сідати, мамічкі не мати...“ і т. д.

Молодята стають перед батьками, а коли свашки перестали вже співати, староста зачинає проповідувати: „Всечесни Родиче! Дуже красно дякуєме Вам за Вашу приємність гу мам, за тоту гостину і прислугу. А же ми ту не тутейші, то час уш нам вибератися до свого домівства. Бо як Товит вислав свого сина, а як го довго не било назад, старал ся він за нім, же го довго ніт, а мати виходила аж на тоту дорогу, коди мал повернути і зазирала, ци уш не іде. Так само і родиче того молодця котри нас ту послали, може смутятся, же нас так довго назад неє. Дякуєми Вам за так красне вахованя той Вашой доньки, котра тераз піде з нами, бо тим молодятам стріха родительська уш за тісна. Они будут собі віти нове гніздечко, на нове своє гніздечко, на нове своє господарство, одлучатся од Вас тілесно, але душевно будут завсе з Вами. Як коли придут до

Вас, то їх приймете уш яко госці. А Ви молодята памятайте, як сут випадки, же дакоди дашто незгода зайде mezi Вами, сами посваритесь і сами погодитесь, жеби Вашой сварки нечули ані близші, ані дальші сусіди“. Молодята цілують батьків і виходять. Мати дає свашкам за те, що зачеп'ять молоду 1 л. горівки і бриндзю на перекуску. Тут треба ще зазначити, що підчас промови старости, молода дуже плаче. Тепер свашки зачинають співати:

*Коровай. Руський Явірник.
(Фот. Я. Фальковскі.)*

„Нянічко, няньо Ви сивий голубе, як Ви мі замрете, юш мі так не буде.

Мамусю, мамусю я Ваша дитина, мені ся належит скриня і перина.

Скриня і перина, корова з телятьом, жеби м не ходила все до Вас з горнятьом.

Не хтіла єм іти, нагварили сте мя, родинонько моя спомагайте же мя. Єден на мисочку, другий на ложочку, а Ви старий няньо робте колисочку.

Я іду, я іду, бо я іти мушу, я свою мамічку охабити мушу.

Як я ся од мами своєї вибирала, то мі під порогом скала заплакала“.

Тепер дружки „жегнають пороги“, а молодята переступають правою ногою через зложені на хрест на порозі палиці до сіней. Так само з сіней на двір. За ними виходить ціле весілля й рушають в похід до молодого. Дружки виносять замкнену скриню. Один дружка сторожить, а другий виносить перину і подушки. Святьба просить батьків молодої о залогу на дорогу (ц. є 1 л. горівки, хліб і 3-4 кг. бриндзі). Це ховають старости і як приїдуть під село, звідки молодий походить, то їдять і п'ють горівку, щоб мали охоту до співу. Інші весільники беруть що попаде до рук: гусь, курку, терлицю, решето, образи і взагалі все, що можуть з собою взяти. Такий похід виглядає дуже весело, бо через цілу дорогу роблять різні жарти. Пр. староста бере терлицю до лену одним кінцем, а дружка бере за ручки другим кінцем і так поклапкує в такт за музикою підчас цілої дороги; в'яжуть гусь на перевесло із соломи і провадять сейчас за молодою. Коли молода виходить заміж на друге село, то весілля їде на возах. Перед самим відїздом виходить мати в кожусі, вовною до гори, кропить молодята свяченою водою й весільний похід вирушає в дорогу.

МОЛОДА ЙДЕ ДО МОЛОДОГО.

Наперед іде „копіяш“. Він найбільше скаче і вигукує та додає всім весільникам охоти до співу. Молода йде держучися з молодим за хустину, досить сумна. Дружки йдуть до своєї хати, тільки дружки й інші весільники йдуть до молодого. А свашки зачинають співати:

„Візрій же ся Нацьо (молода) на вишню кватеру, як за тобом плаче отец і з мацером.

Візрій же ся Нацьо на вишний облачек, як за тобом плаче отец неборачек.

Візрій же ся Нацьо, на тот сивий камінь, як за тобом плаче стародавний фреєр.

Візрій же ся Нацьо на тоти вигляди, кади ти носили хлопці чеколяди.

Коли вже похід на дорозі, то зачинають співати скоро, до маршу:

А я така як і мац, чорі очка мусім мац, як би м чорні не мала, на кого м ся подала.

Ой не вір мі, не вір мі, бо я хлопец вандрівний, повандрую гев і там, де поверну дівча мам.

А я такий сьмігалец,¹⁸⁾ беру дівку на палец, под же дівко, под же под, як виросту буду хлоп.

Не било то, як то г вони, били ябка на яблони. Били ябка і ябчата, били дівки і дівчата. Їдна менча, друча векша, моя мила найшумейша. Не било то як то г вони, били ябка на яблони, били вельки, били мали, бо милицкі дівки стари.

Женю, я ся женю, юш третю недзелю, ніхто мі не видит мою младу жену.

Боже, Боже нич не маме, лем на себе позираме, ліпши наши два позори, як дачиї штири воли. Штири воли нич не значат, як тот ґрейцар, што ся качат“.

Так співають цілу дорогу, і не перестають ані на хвильку, а коли вже зближаються до молодого, то свашки зачинають співати:

„В Ціханского (імя молодого) дворі скала скалу дусит, хто ся ту достане привикати мусит“.

Це свашки співають молодій нарочно, і тим дають знати, що вона вже в дворі батьків молодого.

ВЕСІЛЛЯ В МОЛОДОГО ПО ШЛЮБІ.

Як у молодого почують, що зближається весілля, замикають двері. Весільники приходять під двері й починають співати:

„Твоя Янку (молодий) мати за дверями стоїт, преокрутні плаче, невісти ся боїт.

Отвирай мамічко, отвирай сьвітлицю, бо ми ти ведеме вельку порадницю.

Отвирай мамічко, отвирай комору, бо ми ти ведеме велику розвору.¹⁹⁾

Отвирай мамічко, отвирай пекарню, бо ми ти ведеме велику брехарню.

Воліли з ме іти до ліса по бука, ніж ми мали іти по такого слука.²⁰⁾

Воліли з ме іти до плота по дранку, ніж ми мали іти по таку циганку“.

Як бачимо свашки з початку прихвалюють молоду, а опісля нарошно ганять і страшать.

Коли в молодого ще дальше дверей не отвирають, то староста йде до дверей, пукає і говорить: „Всецесний Отче! Повертаме з той дороги, в котру сте нас послали; а повертаме не так як євангельський блудний син, што маєток, який му отець дал розмарніл, а вернул з нічим. Ми вертаме так як тот, што достал п'ять талантів, пріробил других п'ять. Післали сте нас з єдним, а прівели з ме Вам два таланти. Прівели з ме синові жену, а Вам поміч, жеби сте так тяжко не гарували, як

дотля. Она Вас заступит, бо з ме вибрали красну, вельку, міцну, згідливу, до того й жирну, і як раз на добру газдиню. Но ци нас приймете і похвалите, ци ні?"

Отець отвирає двері й говорить: „Та кеби лем так било як гадаєте то юш Вас прийму. Бо й так ледво з ме чекали, і барс з ме за Вами старалися, коди прідете, бо Вас барс довго не било. Ани з ме з того спати не могли“. Староста: „Та довго нам зишло, бо дрига далека, а і нич то вибралося, випрібувало, а гу тому трафіли з ме на люди пріязних, гостинних, то фігель²¹⁾ било розийтися“. — Видавця отвирає двері, а молодята і весільні входять до світлиці.

Увійшовши до світлиці, молодята обходять наоколо столів, молода передом, а молодий за нею і цілують кожну купку хліба. Обходять раз. Отець і мати стоять по середині світлиці. Коли молодята обійшли столи, підходять до батьків і кажуть: „Слава Ісусу Хрісту“, цілують їх в руки, а молода каже: „прийшлам ся зьвідати Няньо і Мамо, чи мя ту приймети чи ні?“ Отець відповідає, що приймуть і просить сідати молодих і весільників за столом.

Тепер подають перекуску, коли зимно то чай, а коли літом гаряче, то бриндзю, яешницю і горівку. По перекусці розходяться всі кожний до свого дому спати, а вечером знову сходяться до молодого.

ЗАЧІПЧИНИ МОЛОДОЇ.

Пополудни дружки встають (бо сплять у молодого) і йдуть просити сватську на весілля до молодого.

Самим вечером сходиться до молодого вся сватська і другі гості.

Тимчасом три або чотири свашки беруть молодого, але так, щоб ніхто не запримітив і ховаються або до сипанця, а як сусід близько є, то до сусіда. Там замикаються і знімають молодій з голови букет. Молода розбирається з білого убрання, а вдягає рожевий або червений горсет, рожевий кабат і білий фартух. Належить зазначити, що свашки для того ховаються з молодого, щоб їх дружки не побачили. Бо коли случайно посходяться і побачать їх дружки, то роблять молодій назлість. Зривають молодій з голови чепець або чубу і т. ін. Опісля молодого сідає на коновку, що є прикрита подушкою, свашки зачинають чесати у два варкочи волосся та додають трохи лену, щоб чуба була більша. На чоло дають великий білий чіпок і білу або бронзову шовкову хустку.

Коли молодого зачіпчать, то кличуть молодого, і молодий дає молодій 10-20 зл. до рук за вінок, а свашки зачинають співати:

„Юш, юш по в'янечку юш, яку таку чаплявечку на головку злож.

Кукуріку г водне, кукуріку в ночи, як ей зачепили витрищила очі“.

Опісля співають молодому:

Паню млоду чепили, з банта кури летіли, пан млодий ся припотрав, вшитки кури полапав.

Поки свашки чеп'ять молоду, молодий скривається десь у кутику, знімає із себе шлюбну сорочку, а вдіває сорочку від молодої. Цю сорочку, що її здіме сейчас ховає, бо свашки, коли її схоплять, то сейчас вяжуть рукави. Кажуть, що коли пов'яжуть молодому в сорочці рукави, то молодий не буде бити своєї жінки. Нераз буває так, що коли молодий сильний, то сорочку привуть цілком, бо свашки тягають сорочку до себе, а молодий до себе. Одного разу трапився такий випадок, що свашки були сильніші, відібрали молодому сорочку, пов'язали рукави, а молодий так сильно тим розгнівався, що прискочив до молодої та її таки на місці добре набив. А треба знати, що на Лемківщині взагалі є дуже рідкі випадки, щоб муж бив свою жінку.

Потім передня свашка частує всіх горівкою, перекушують і йдуть співаючи з молодою до хати:

„Ідеме ми з коморечки, дайте же нам палюнечкі, веземе ей зачепену зробили ме з дівки жену“.

Коли увійшли до хати, молода відв'язує рішчку, відв'язує шнурочку (Гостина у молодої), тне на кавалки та дає по кавалку сват'ї та друзкам. Окремо тне молода з 2-ма шnurки по кавалку і дає музикантам, а музиканти прив'язують до гусель.

Коли має молода на голові кілька стяжок, то одну дає до церкви, а другі роздає молода сестрам.

Тепер молодий танцює з молодою, а опісля дружби і староста. По кількох танцях, дружби йдуть у село просити на придани.

ПРИДАНИ.

Приданами називаємо гостину — другого вечора по шлюбі в молодого. Придани справляє молода для своїх батьків, товаришок, сестер, кумів і добре знайомих сусідів.

Дружби йдуть просити приданців, там, де каже їм молода і сейчас з ними йдуть наперед до батьків молодої. Там одержують перекуску і горівку. Мати бере з собою рівнож 1 л. горівки, хліб, або велику булку і так всі разом йдуть до молодої на гостину. Як молода вийшла заміж у своїм селі, то йдуть пішки, коли ж на другім селі, то їдуть возами. Через дорогу співають:

„Ідеме ми на придани за тим чачком малюваним, ідеме го навидіти, чи му буде добре биті.

Ідеме, ідеме, жеби з ми ей наші, жеби з ме виділи, чи їй бабом красьні.

Ідеме, ідеме з гори до долини, ідеме глядати, той новий родини.

Коло млина яворина, коло млина сосна, ніхто того не вгадає, для кого я вросла.

Не мам нич, не мам нич, вода мі забрала, лем то моя міла на брежку зостала.

Чие дівча на брежку і в атласовім фартушку, чие ж би било, моє є, што я го любував, воно ме.

А пониже Милика дівки ся купают, на зелених вербинках фартушки вішають. Які тоти фартушки

з білими краями, які тоти дівчата з чорними очами.

Кеби такі очата в крамах продавали, то і я би купила свому фреїрови.

Іще бим му купила хусточку єдвабну, жеби люди виділи, же ма білу ладну.

Іще бим му купила піщалку кленову, жеби собі записав, як піде до дому.

Іще бим му купила шкірні з острожками, жеби собі черкотав горі Кошицями.

Іще бим му купила перстеник на палець, жеби ся му міготав як піде на танець.

Іще бим му купила перечко на главу, жеби собі потрісав як піде до дому.

Коло млина яворина, коло млина качка, видам я ся прото видам, хоц я небогачка“.

Так співають через цілу дорогу, а коли вже доходять до хати молодого, то починають співати:

„Приданяри з доли закривайте столи, столи яворови обруси квітови.

Придани, придани од Бога надани, од Бога милого до пана нашого“.

Так співаючи приходять до дверей, що є замкнені. Назустріч виходять їм музики, приданці співають а музики пригравують:

„Виход до нас, виход наша пані млада, як не маш палюнки єст на ярку вода. Як не маш палюнки, набер гнояниці, напой же си, напой свої приданиці.

Жебис била фришна,²²⁾ то бис гу нам вишла, але їс лінива, тос не вилетіла.

Виход же нам, виход ти Ціханский (молодий) сину, привитай, привитай по жені родину“...

Як до хати не впускають, то видавця іде до дверей, пукає й говорить: „Пане старосто! Гей!“

Староста отвирає двері, а видавця каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Староста відповідає: „Слава на віки. Витайте красно, та што Ваз ту приводіт о такій порі? Може блудите, а може дашто глядате?“
 Видавця: „Пане старосто! Сталася нам шкода. Мали з ме стадо овец і як паслися коло Ваших, една найкрасша одорвалася од нашого стада і пішла гу Вашому стаду. А хто зна, ци Ваш югас²³⁾ ей нароком не вхопіл?“ Староста: „Так як пільнуєте, так мате. В нас жадной чужой увці ніт. Може Вам вовк вхопіл, а Ви не знате тай ту глядате?“
 Видавця: „Тераз вовків ніт, хібаль тоти рукати. А она ту г Вас є, бо ми ту чули ей беку, і зато ту ідеме.“ Староста: „Піду іши пресмотріти. Як буде, то Вам дам. Ми ту ничийого не хцеме.“
 Староста йде, а за хвилю приходить і каже: „Та єст акурат. Ани сам єм не знал. Но, але мусіте нам за зимівлю заплатити, бо з ме ей красно визімували, юш ся лінит.“ Видавця: „Сама тота, але презначена і планна, бо сте їй може лем кустріцю²⁴⁾ і крячину давали їсти та зато лінится. А іще плацу хцете, а сир по ній де? Била найліпша дійка, мате з нами добрі обийтися, жеби було тихо.“ Староста: „Та як же о сир допомінаєтеся, кед то била іщи ярка²⁵⁾. Аж може тераз буде доілася і то хто зна, яка там дійка з ней буде. А презначити з ме мусіли, бо хто єст в нашім кошарі, то мусит мати наш ознак. Будте раді, же Вам нашлася, то за налізне хоц напіємеся.“

Тепер виходить молодий і молода зо світлом, а хтось третий з горівкою. Молода обвиває руку до фартуха або до хустинки і витаєся зо всіми. З кім привитається, той дає на привитання до руки 1 зл., а цей, що держить горівку частує всіх.

По привитанні молодий і молода входять до хати, а за ними приданці, що співають:

„Прийшли з ме ту на придани за тим чачком малюваним, прийшли з ме го навидіти, ци му буде добре бити. Як му буде велька біда, не прийдеме веци нігда“.

Коли вже увійшли до хати, батьки молодої сідають за переднім столом, а коло них молода з дружками. Мати кладе на стіл хліб і горівку, що з собою привезла, а молодші приданці танцюють.

По кількох танцях засідають приданці коло молодої до стола, а гості й сватба за іншими столами. Тепер дають перекуску, а свашки співають:

„Чого ви ту приданяри прийшли, кед ту хижа не до Вашой мисли. Бо ту хижа з кресаного древа, не таких ту приданярів треба“.

Приданці знову свашкам відповідають:

„Свашеньки, свашеньки, їли би зте, пили, кед з те паню млоду криво зачепили.“

А ви свашки чти не мате, же ся домів не збирате, а газдови то не мило, бо з барілки вивітріло“.

Свашки знову відспівують приданцям:

„Пришли до нас приданяри, што ми ту їм їсти дами, нарубами дрібних трісок, дами ми їм на сім мисок. А на осму болота, най ся наїст голота“.

До цього співу приграває музика. Перекуска триває годину. Підчас того співають і танцюють.

Десь так около 9 години вечером, дружба просить всіх за стіл. Староста зачинає молитву, а по молитві зачинають почастунком вечерю. Кухарки приносять на стіл росіл з горохом. Всі їдять і співають, а музики пригравають:

„Ой вершек мій вершек, мій зелений вершек, юш мі так не буде, як мі било перше. Бо перше

мі било, барс мі добре било, од своєї матічки не ходити било. Не ходити било кадій я ходила, не любити било, кого я любила. Не ходити било горами лісами, не любити било хлопця з чорними очами“.

Потім дають риж, мясо і капусту та підчас того співають дальше:

„Була я дівечка, юш не буду нігда, юш ся зволя моя през гору премігла. През гору, през гору, през гору Легнавску²⁶), лапайте їй хлопці на злоту ретязку.

Нічого мі не жаль, лем той єдної річи, того варкочика, што закриват плечі.

Нічого мі не жаль, лем то за очима, же ся розлучили чорні зо сивима.

Кед бись знала Нацьо (молода) як ти в чепцю бритко, зарас би ти зарас зошмарила вшитко.

Мусіла ти Нацьо в зальоти дрімати, што ти не виділа кому ручку дати.

Ані нема фарби, ні жадной подоби, вивезти на берег дрилити до води.

Мусіла ти Нацьо в долину смотрити, же ти не виділа за кого маш іти.

Не смотрилам долу, смотрилам до гори, сподобало ся мі то Янково поле.

Буде тобі Нацьо, буде тобі добрі, будеш ти лігала з курами на поді.

З курами на поді, з гусями на воді, буде тобі Нацьо, буде тобі добрі.

Родинько моя, родино кохана, Ви ся веселите, а я заплакана.

А шваґричку, шваґре не бий мою сестру, бо я на тя тримаю сокерочку остру.

Сокерочку остру іще си поострю, ой шваґричку шваґре, не бий мою сестру.

Жаль мі є, жаль мі є, жаль мнов потрісує, хто
 мя не виховав, той мі розкажує. Хто мя не вихо-
 вав, раз мі їсти не дав, а терэз ся буде на мі
 поневірив.

Не лем тота мама, што мя виховала, але і тота
 мама, што мі сина дала.

Було не копати під порогом ями, було мя не
 брати від тата і мами.

Було не рубати зеленой ліщини, було мя не
 брати молодой дівчини“.

На приданах є багато молодіжи, і тому при
 їдженні витворюють різні жарти й сміхи. Дружби
 сиплять гостям до їдження соли, а найбільше там,
 де сидять дружки. Старостові, коли їсть, сиплять
 соли до ложки. Декому насиплять до кишені ка-
 пусти або напхають костей. Іншому знову запха-
 ють до кишені ложку. Коли-ж опісля дружба на-
 рочно в него знайде, всі сміються, що той ще не
 наївся. Або возьмуть пляшку води і поставлять
 на стіл місто горівки. Староста не знає, випе, а
 то вода. А щоб з него не сміялися, удає що то
 горівка, здоровкає до другого, і так нераз перейде
 через цілий стіл, аж доперва коли трафить на
 декого дурнішого, що з того позлоститься — тоді
 доперва всі з нього сміються.

На кінець їдять капусту. Як поставлять на стіл
 капусту, то музики починають грати знану вже
 нам пісеньку: „Ма баба...“

При капусті найбільше співають і роблять жарти.
 „Заграй мі гудачку тот короткий танец, моєї
 веселости днеска вечер конає.“

Заграй мі гудачку на тонку струнечку, най си
 витанцюю свою фраїречку.

Заграй мі гудачку, як мі маєш заграц, а по
 моєї смерти вшитко можеш забрац.

Тераз єм ся розскакала, тераз мї заграйте, чорні м бути потрепала, червені мї дайте.

Заграй мї гудачку, штаєра, штаєра, най си ви-танцюю моего фраїра.

Чи тоти гушельки злоти струни мают, як я їм заспівам, же так красні грают.

Горіла липка горіла, а під ньом мила сиділа, іскорки на ню падали, паробци над ньом плакали. Ой ви паробци не плачте, зелену липку загасте, кільо на тій липці конарів, тільо під том липком дулярів; кільо на тій липці листочків, тільо під том липком дудочків. В решеті воду носіли, зелену липку гасілі. Тільо дівочкой подоби, што в тім решеті той води“. Тепер дружба бере тарілку, б'є до неї палицею і носить по всіх столах, а гості кидають музикантам 5-10 гр. Опісля моляться, а по молитві староста говорить: „Всечесна сватьбо, госці і Ви родиче! Што ту зв'яжете на землі, буде зв'язано і на небі, так учит пісμο сьвяте. І тот зв'язок прішол вчера до skutку, бо били з ме сьвітками, де Церков Тайном Малженьства получила тих двоє молодят, котри жиючи осібно, подали собі гнеска руки і прішли на єдну дорогу. Били з ме сьвідками, як они собі перстені з пальця на палец перекладали. Тоти перстені сūt як тоти два огніва, котри лучат великий ланцух малженьств християнских. Ми ту обходиме так як празник тих молодят, котрий то день для них єст дуже важний. І ми можеме повісти словами сьв. Петра, котрий повіл до Ісуса Хріста, як Ісус Хрістос переобразил ся на горі Таворській: добрі нам ту биті і весело. Бо маме того дару Божого з праці рук того господаря, котрий ходит і припрошує: „заживайте, пійте.“ А до того іщи музика нам приграє. Але знову на другім місци, де Ісус Хрістос

п'ятьма хлібами і двома рибами накормил 5 тисяч людей, повідають ученики до Ісуса Христа: „Учителю розпусти народи, бо юш гу вечеру ест“. То і нам би треба повісти, же і нам треба розийтися, бо юш другий день забавлямеся. Але нім розийдемеся, то тим часом молодятам многая літа повінчуєми, аби щасливо, в згоді з родичами, а в любови меджи собом проживали до глубокой старости, многая літа. (співають).

А терас тим родичам і господар'ям того дому най Господ Бог даст сил і здрав'я в згоді з тима ново-повінчаними проживати і внуків ся дочекати. Ісус Христос, як пришов по воскресенію до Апостолів, то перше слово повіл: „Мир вам!“ То і ми, як з ме Вам до того дому тоту невісту пріпровадили, то тіш, жеби сте з том згодом проживали. Дякуєми Вам за тоти дари Божи, а праці рук Ваших, би то не било ущерблено, але сторицею винагороджено на многая літа! (співають).

А терас тій новій родині, а Вашим сватам, жебисте били добрима сватами, не так як то биват медже намі, же пред весільом барс раді маються, а по весілю, то еден в ліво, а другий в право позерат. А Ви о собі не забивайте і в згоді на многая літа проживайте! (співають).

А teraz приданцям і всім госьцям, многая літа. (співають).

Іщи кухаркам, же найвеци ся наробили і старалися вшитким угодити, многая літа“ (співають).

По промові старости приданці складають дарунки молодій. Кожна жінка, що є на приданах, кладе на таріль хустку або полотно, або гроші, але кожна з осібна, а староста носить молодій і каже від кого є. Говорить так само, як при даруванні дружок і друзів. Молода за кожним

дарунком дякує і рівнож говорить так, як попередньо.

Потім дарує молода. Зачинає від мужа мами. Кладе на таріль хусточку, на ню кладе красну хустину на голову за 10-15 зл., на це кладе дві булки (за 10 гр.) а в них впихає по 50 гр. Тепер кличуть маму до стола молодої, мати молодої на-

*Замужні газдині коло церкви з дітьми. Команча, пов. Сянік.
(Фот. Я. Фальковські).*

ливає келишок горівки і здоровкає до свахи, а староста передає дар і каже як попередньо. Мама дякує: „Дякую своїй невістці за дар, а пану старості за послугу. Обіцяюся добром бити, в згоді жити, і як што буде, то поколисати“. Забирає дар до фартуха і відходить.

Часом не кличуть матери молодого до стола, але староста несе дар там, де мати і її вручає. Підчас того нераз роблять жарти. Пр. дружба

виструже з картеля²⁷⁾ колиску і в дорозі ставить цю колиску на таріль з дарунками від молодої. Староста вручає матері молодого дарунки враз з колискою, а ця забирає подарунки, а колиску ставить назад на тарілку для молодої.

Потім молода дарує вітцю молодого полотна на сорочку. Церемонія така сама.

Опісля дарує молода сестрам молодого по хустці, а братам гроші, або полотна на сорочку. На останку дарує тіткам і дальшим кривним.

Тимчасом, як молода обдаровує родину молодого, то молодь співає і танцює. Два дружи бере вітця на руки, підносять до гори, а всі співають: „Наші Няньо най живот, най живот, най ся з нами напїют“. Або: „Наш газда най жие, най жие, най ся з нами напїє, многая літа“. Так підносять три рази, і за кожним разом так співають. Опісля підносять так само маму і співають: „Наша мама най живот...“ і т. д. Так само співають і музикантам: „Музиканти най живот, най живот, най ся з нами напїют, многая літа“.

Потім слідує т. зв. танець „до чепін“. Староста бере молоду, кілька разів обертається, дає до руки 1-2 зл., 50 гр. і віддає молоду дружбові. Так танцюють всі, хто тільки є на весіллі.

По тім танцю приданці складають по кілька грошів на таріль для тих кухарок, що варили їсти. Коли назбирали 2-3 зл., ставлять на тарілку два келишки горівки, староста кличе кухарок, дарує їм ці гроші, а притім каже: „Наше добре кухарки, зато щось те нам так добре наварили їсти, даєми Вам трохи грошей, хоч на фартухи, щось те попалили при варіню“. Кухарки горівку випивають, а гроші ховають; дружи їх підносять, а всі співають; „Наші кухарки най живот, най

живуть, най ся з нами нап'ють". Підносять їх кілька разів.

Тепер танцюють до рана. Як починає робитися день — починають всі збиратися до хати, а при-тім співають:

„Будеме ся вибирати, дайте же нам по поляти²⁸).
Дайте же нам по два книші, не з'їдять вам зерно
миші.

Слонечко виходит, місячок заходить, юш ся ро-
динонька з купочки розходить.

Весіля ся кінчит, біда ся зачинат, пані млада
плаче, же юш не витримат.

Не плач Нацьо, не плач, чого бис плакала, кед
ти ледви ждала, жебис ся видала.

Не гнівайся Янку, же перина мала, бо Націна
мама гуси не ховала. А хоц і ховала, то їх по-
продала, не гнівайся Янку, же перина мала“.

Поки ще гості розійдуться — просять їх за
стіл і дають їсти, що лишилося ще тепле від ве-
чорі. По їдженні забираються всі до дому. Коли
вже вийшли на подвір'я — співають:

„Бувайте здорові мої товаришки, не будеме хо-
дзіц разом на орішки. Ані на орішки, ані на
ягоди, бувайте здорові дівчата молоді“. І відходять.

ЗАКІНЧЕННЯ ВЕСІЛЛЯ.

Сващини.

По полудні, або на другий день роблять сващини. Свашки, як є добре весілля, хотять віддячитися газдам. Складаються на горівку, кожна бере хліб, а до хліба або бриндзю, або яйця, солонину або мясо і несуть це все там, де є молода. Там у молодой це все приряджують, а коли все готове, то всі свашки засідають за стіл, а коло них молоді, батьки молодих, часом і сусіди та гостяться.

Поправини.

За тиждень по весіллю роблять поправини. Це мати молодой справляє гостину для батьків молодого т. зв. свахи й сватя, а це тому, бо они не мають часу підчас весілля бути в них на гостині. Просять також і дружбів, бо дружби рівнож мало гостяться на весіллю, а це тому, бо носять миски на стіл, припрошують до їдження гостей, виносять столи і т. д.

Мати просить також свою доню, зятів, ближчих сусідів і цілу родину.

Тут вже нема нічо замітнього. Трохи попють, поїдять бриндзі, мяса, росолу і розходяться до дому.

Додаток.

Підчас весілля, коли добереться відповідне товариство, а головню, коли мудрі й забавні старости, то між іншими жартами представляють різні монольогі, виголошують різні поезії, чтенія і т. п. Наводимо тут найчастіше практиковані того рода жартобліві виступи:

От Івана Любенецького Чтеніє.

Братіє! Бил собі чоловік Сімеон любящий в коршмах сидіти во вся дни живота свого.

І рече Сімеон: Іцку, Іцку гряди во півніцу і приноси шарпаніцу. Іцко послушен бил, гряділ во півніцу і приніос шарпаніцу і наліває во шкляніцу і подаває Сімеонові. Сімеон попіл раз, другий раз і третій раз і склоніл Главу і упал под лаву і успе яко пес.

І храпіт там Сімеон цілий ден. Аш під вечер взяли чада Іцка Ізраїля і винесли з корчми Сімеона вон, і кинули его под плот.

Ми тую палюніцу велічаєм, о чест і славу не дбаєм, до свіней ся рівнаєм, по болотах ся валяєм. Слава Гершкові і Мошкові і пейсатому Іцку Ізраїлю.

Зьлі і добрі.

Двох пріятелів ревних в серцю й мові зішлися раз в ярмак сьвяточній в Лабові. А привітавші як ся звикло годіт, як ся человек з человеком так часто не ходіт. І єден другому рече, як то по звичаю: „як ся ті поводит любій пріятелю? Оженіл єм ся. — То добрі Богу хвала. Не добрі, бо з ней єст велька нездора. То зьлі. — Та не конче

зьлі, бо з довгом ся мі злекшало. Бо во вянї з ньом взяв єм пінязі немало. Та добрі. — Ой ні, бо за в'яно што мі далі, накупіл єм увець, то мі вшиткі поздыхалі. Та зьлі. — Та не конче зьлі, бо за скору і вовну достал єм пінязі міхіріну повну. То добрі. — А де там добрі до марніка, кед ся мі іньша випроваділа штута. Дім єм собі купіл, викінчіл, визлоти́л, перун тріс до него і обернул в попіл. О, то зьлі. — Не дбам, добрі мі з тим громом, бо оген спаліл жену враз з домом.

Вибір жени.

Славний гдовец҃ десь там в малім місці, в середнім юш віку і на хпїл сївавїй, але іщі черствїй і жвāvїй, хтіл ся оженіті нарешці. Мал свій домок на ринку, кавал поля склеп до шінку, прітім грош гойний і як рас на мужа прістойний. Глядал жени, і як то биват: на такім товарі ніколі не збиват. Бо в бліскости себе без лама́ня голови, нашол собі аж дві гдови. Єдна била молода жвава і ревна, друга зас старша, але на жену певна. Трудній бил вибір і велькі клопоти, як наші гдівки з приємном мінком все ніби зо жарту і пустоти бавілі ся єго чупріном. Молодша го хтіла маті молодшім, прістойним, а старша ве́де до себе подібним. І все му з голови волос по волосі скубалі, єдна чорний друга білий, аж го на конець тот жарт ток ошпетіл, же глупїом головом як би диньом сьвітил. Го, го в злости помисля́л, єм іщі прес жени, а юш вилісіл єм, а што буде, як ся оженю? Ні, ні, не буду дурним гдівцем. Будте мі здраві, кланям в уніженю, і баби охабил на нічем.

ПРИМІТКИ.

- 1) велобний — гордий.
 - 2) жеби сте били притомні — щоб ви пам'ятали, щоб не забули.
 - 3) ріщка — це 5—8 галузок з ялиці, що зросли в долині в одно (вершок ялички) щоб було добре взяти до руки. На кожній галузці є купочки барвінку і по одній рожі. Вузьенька стяжка пов'язана гарно на кокарди лучить всі ріщки разом, а на самім вершку мала кругла булка або яблуко. Цю булку або яблуко з'їдають молоді по половині, коли йдуть по шлюбі спати.
 - 4) камарішка — зілля.
 - 5) гудіки — музики, звичайно цигани.
 - 6) пера — це квітки, пришиті на чатині, що їх пришивають на грудях кожному сватові.
 - 7) копія — це дві кольорові хустки зошиті разом, а застромлені на кінець довгої палиці. На вершку тієї палиці є чатиння, рожа й „перечка.“ Це є знак весільний і це є найбільша втіха свашок. Бо коли її зроблять, віддають сватові, що держить ціле весілля в руках; колиж свашки її викрадуть, то сват мусить дати пів літри горівки; колиж не викрадуть, то свашки мусять дати сватові пів літри.
 - 8) поцірати — поваляти, оболотити.
 - 9) гамба — уста.
 - 10) видівця — це господар на час весілля в домі молодої.
 - 11) вилоти — добре набити.
 - 12) ой бив сом там — ой був я там.
 - 13) рокіта — карловате деревце, що має базьки як верба.
 - 14) пахолок — парубок.
 - 15) на мой веру на правду.
 - 16) решпектіло — нездара.
 - 17) басалігі — грубий кій.
 - 18) сьмігалець — молодий гультай.
 - 19) розвора — нездара жінка.
 - 20) слук — туман, ідіот.
 - 21) фігель било розійтися — тяжко було розійтися.
 - 22) фрішний — цікавий.
 - 23) югас — пастух від овець.
 - 24) кустріця — лиха, гірська трава.
 - 25) їрка — вівця, що не мала ще ягняти, ще не доїться.
 - 26) Легнава — село на Чехо-Словаччині.
 - 27) кәрпель — виглядає як ріпа, садять для худоби, але й люди їдять.
 - 28) паяа — пляцок печений з муки на блясі при кухні або в печі.
-

ЗМІСТ

	Сторінки
Слово від Видавництва	3
Передмова	6
Зальоти	7
Дружбівський танець, спрощування гостей і плетення ріпки	9
Весілля перед шлюбом у молодого	11
Молодий в дорозі до молодої	16
Молода збирається до шлюбу і приготування в домі молодої на при- няття молодого	17
Молодий прибуває до молодої	20
Гостина у молодої — Молодята вибираються до шлюбу	24
Молодята йдуть до шлюбу	30
Забобони та вірування, що їх прив'язують до шлюбу	32
Молодята вертають від шлюбу	34
Гостина в молодої по шлюбі	36
Молода йде до молодого	47
Весілля в молодого по шлюбі	49
Зачіпчення молодої	51
Придани	53
Закінчення весілля	64
Свадини	64
Поправини	64
Додаток:	65
От Івана Любенецького чтеніє	65
Злі і добрі	65
Вибір жени	66
Примітки	67

307

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОПОТЕЧНИЙ акц. спілка

ЦЕНТРАЛЯ: ЛЬВІВ, ВУЛ. СЛОВАЦЬКОГО Ч. 14.

ФІЛІЯ: СТАНИСЛАВІВ, ВУЛ. СОВІСКОГО Ч. 11.

Телефон ч. 203-82, 252-92.

Адреса телеф.: Земельбанк — Львів,

Кonto в ПКО. (Варшава) ч: 149.000, — Konto в ПКО. (Львів) ч: 500.170.

Жировий рахунок в Банку Подільським у Львові. — Акційний капітал
зл. 5,000.000. — Власна камениця.

ВИКОНУЄ всякі банкові чинності, КУПУЄ і ПРОДАЄ цінні папери,
девизи, валюти по курсі дня на найкорисніших умовах, ПЕРЕВОДИТЬ
інкасо у всіх місцевостях у краю і на чужині, ПОЛАГОДЖУЄ перекази
за границю до всіх місцевостей світа, ПРИЙМАЄ і ВИПЛАЧУЄ вкладки
в золотих і в золотих в золоті, та долари на біжучий рахунок.

У ВСІХ КРАЯХ ЄВРОПИ Й АМЕРИКИ ВЛАСНІ КОРЕСПОНДЕНТИ.

Складайте вкладки ощадності
і покладуйте всі свої банкові
справи
в Кооперативному Банку

Обезпечуйте своє майно
від огню й від крадіж з вломом
в Товаристві взаїмних
обезпечень

„ДНІСТЕР“

тел. ч. 280—50.

у Львові, вул. Руська ч. 20.

тел. ч. 205—47.

Кожний свідомий українець — Лемко повинен обезпечити в „Дністрі“
дозволену законом $\frac{1}{3}$ частину оціночної вартости своїх будинків.

Вашу будучність найкраще і найпевніше забезпечить

„КАРПАТІЯ“

Товариство обезпечень на життя у Львові, Ринок ч. 38.

Передплачуйте та поручайте всім знайомим, що мають дітей

„СВІТ ДИТИНИ“

ілюстрований журналик, який виходить раз у місяць в обемі 2 арк.
друку, книжкового формату, під редакцією МИХАЙЛА ТАРАНЬКА.
Цілорічна передплата в краю 5 зл. Для Америки і Канади 1 дол. річно.
Для Закарпатської України 25 кор. річно. Для Буковини (Румунії) 200 леїв.

Всі замовлення слати на адресу:

ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ“ Львів, ул. Зіморевича 3.

